

ADAM HOŁUB ▶▶

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8865-6543>

BEATA TOMASZEWSKA-HOŁUB ▶▶

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5829-5986>

Uchodźcy XXI wieku. Przestrzeń zagrożeń – przestrzeń wyzwań

Refugees of the 21st Century. Area of threats – Area of challenges

Abstract

Current migratory movements have been mostly connected with the refugee crisis initiated in 2015, the deliberate actions of the government of Belarus in 2021 and the Russian invasion of Ukraine in 2022. It should be assumed that the pursuit of people towards the area of security is associated with multiple threats and challenges both for themselves and for their surroundings. The problems concern countries of departure, transit and destination. In each of these “stages” there are multiple threats affecting not only the refugees themselves. The main problem is the identification and analysis of threats, which would allow to define the conditions for strengthening the area of security related to migration. Threats concern both the life and health of people on the move (death in transit, loss of health, exposure to criminal and extreme political circles, involvement in criminal activities, economic exploitation, ethnic and religious animosities and conflicts) and for the institutions of states (social assistance, internal security). Global events indicate that threats, problems and challenges will continue to exist. It is therefore necessary to adapt the forms of institutional actions towards the problem in order to neutralize the indicated threats.

| **Keywords:** migration, refugees, smuggling, human trafficking, threats

Беженцы XXI века. Зона угроз – Зона вызовов

Аннотация

Нынешние миграционные перемещения в основном связаны с кризисом беженцев, инициированным в 2015 г. преднамеренными действиями правительства Беларуси в 2021 г. и вторжением России в Украину в 2022 г. Надо полагать, что следование людей в направлении зоны безопасности связано с многочисленными угрозами и вызовами как для себя, так и для своего окружения. Проблема касается так стран происхождения, как и транзита и назначения. На каждом из этих «этапов» существует множество угроз, оказывающих влияние не только на самих беженцев. Основная проблема заключается в том, чтобы выявить и проанализировать угрозы, что позволило бы определить условия для усиления сферы безопасности, связанной с миграцией. Угрозы касаются как жизни и здоровья людей в пути (гибель, утрата здоровья, попадание в криминальные и экстремистские политические круги, вовлечение в преступную деятельность, экономическая эксплуатация, этническая и религиозная вражда и конфликты), так и институтов государств (социальная защита, внутренняя безопасность). Глобальные события свидетельствуют о том, что угрозы, проблемы и вызовы будут сохраняться. Поэтому необходимо адаптировать формы институциональных действий относительно к проблеме, чтобы нейтрализовать указанные угрозы.

Ключевые слова: миграция, беженцы, контрабанда, торговля людьми, угрозы

Wstęp

Uchodźca *ex definitio* jest osobą, która z powodu obaw o swoje bezpieczeństwo szuka miejsca, w którym ma nadzieję na znalezienie lepszych warunków do życia lub do jego zachowania. Nie spodziewa się, że w nowym środowisku czekają go wielorakie problemy i zagrożenia, na które może być narażony. W wyśnionej Arkadii spotkać go może zderzenie z problemami społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi, a nawet zagrożeniami ze strony środowiska przestępczego (por. Marszałek-Kawa, Plecka, 2018, s. 486–487).

W pierwszych dekadach XXI wieku szczególnie widocznym z perspektywy Europy stał się kryzys migracyjny (uchodźczy), ze swym apogeum

w 2015 roku oraz próba jego wykorzystania, dokonana przez władze Białorusi w 2021 roku, a także fala uchodźstwa Ukraińców, wywołanego rozpoczęciem w dniu 24 lutego 2022 roku inwazji Rosji na Ukrainę. Należy zauważyć, że kwestia ruchów migracyjnych dotyczy także innych kontynentów, zarówno Ameryki Północnej, Afryki, jak i Azji. Są to przemieszczenia wewnętrzne oraz pomiędzy państwami, a także kontynentami. Problemy dotyczą zarówno państw wychodźstwa, tranzytu oraz docelowych. W każdym z tych „etapów” pojawiają się wielorakie zagrożenia, dotyczące nie tylko samych uchodźców. Można skonstruować hipotezę, że dążenie osób ku obszarowi bezpieczeństwa związane jest z wielorakimi zagrożeniami zarówno dla nich samych, jak i dla otoczenia. Stąd też głównym problemem jest identyfikacja i analiza zagrożeń, co pozwoli na określenie warunków wzmocnienia obszaru bezpieczeństwa związanego z migracją.

Szlaki migracyjne

Według Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej FRONTEX do Europy prowadzi kilka szlaków (Marszałek-Kawa, Plecka, Hołub, 2018, s. 128): zachodniośródmorski, łączący Maroko z Hiszpanią oraz eksklawami hiszpańskimi Ceutą i Melilią, z którego korzystają osoby pochodzące z Maroka, Gwinei, Mali oraz Wybrzeża Kości Słoniowej; zachodnioafrykański, prowadzący z Maroka na Wyspy Kanaryjskie (najlichniesze grupy pochodzą z Gwinei, Gambii oraz Wybrzeża Kości Słoniowej); środkowośródmorski z Algierii, Tunezji i Libii do Włoch (Tunezyjczycy, Nigeryjczycy, Erytrejczycy, Sudańczycy i Pakistańczycy); oraz wschodniośródmorski z Turcji przez Morze Śródziemne do Włoch, Grecji i Cypru. Z Turcji wiedzie także trasa lądowa do Grecji lub Bułgarii. Z trasy tej korzystają głównie Syryjczycy, Afgańczycy, a Irakijczycy i Kameruńczycy. Szlakiem zachodniobałkańskim przez Bałkany do Chorwacji, Słowenii i Węgier poruszają się głównie Syryjczycy oraz Afgańczycy; wschodnioeuropejskim z Ukrainy i Białorusi przedostają się do Unii Europejskiej Wietnamczycy, Afgańczycy oraz Syryjczycy. Szlakiem murmańskim prowadzącym przez Rosję do Norwegii poruszają się głównie Afgańczycy, Nepalczycy, Irakijczycy. Trasa okrężna z Albanii do Grecji jest wykorzystywana przede wszystkim przez Afgańczyków, Irakijczyków i Palestyńczyków (Nilsen, 2022; Corbonnel, 2022;

Detections of illegal border-crossings..., 2022; *Migracja: szlaki...*, 2022). Przebieg tych tras stanowi duże zagrożenie, gdyż prowadzą one głównie drogą morską, a ich wykorzystywanie związane jest z zagrożeniami dotyczącymi zdrowia i życia. Od 2015 do 2022 roku podczas przeprawy drogą morską do Europy zaginęło lub zginęło około 20 tysięcy osób (*Ratownictwo...*, 2022). Paradoksalnie, działania służb państwowych w celu zwalczania przemytu skutkują wyszukiwaniem przez przemytników coraz bardziej niebezpiecznych metod i dróg transportu.

Przemyt osób

Jak każda inna możliwość wzbogacenia się, tak i migracja, a raczej przemyt ludzi, znalazła się w zainteresowaniu osób upatrujących osiągnięcie zysków z tego procederu. Z usług przemytników korzystają zatem ci, którzy chcą w sposób nielegalny dostać się do innych krajów. W ten sposób przede wszystkim zorganizowane grupy przestępcze osiągają zyski z tej działalności. Przemytem zajmują się zarówno pojedyncze osoby (11%), jak i grupy od dwóch do kilku osób, nie parające się tą działalnością systematycznie (14%), zorganizowane grupy przestępcze systematycznie zaangażowane w przemyt osób (18%), a także zorganizowane grupy przestępcze (multiprzestępcze), które posiadają zarówno kontrolę na określonym terytorium i wpływy społeczne (57%) (UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2021*, 2022).

Organizacje te, prowadząc przemyt i handel ludźmi, pobierają za „pomoc” określone opłaty. Jednakże ustalenie wysokości konkretnych sum nie jest możliwe (Marszałek-Kawa, Plecka, Hołub, 2018, s. 131–133). Latem 2021 roku za skorzystanie z trasy wiodącej przez Białoruś z Iraku do Polski należało zapłacić ok. 4 tys. dolarów, a z Afganistanu – 6–8 tys. dolarów (Maziewski, 2022). Na społecznych forach internetowych wskazywano, że podróż z Syrii, Iraku, Libii i Afganistanu przez Białoruś do Polski i Litwy łączy się z kosztami 1,5–2,2 tys. dolarów (koszt biletu do Mińska, opłacenia przemytnika i dalszego transportu) (*Operacja Śluza*, 2022). Całkowity koszt przemytu osoby po jej przybyciu do kraju docelowego może ulec zmianie, a spłata całości może wiązać się z koniecznością odpracowania kosztów, m.in. w branży usług seksualnych (*Global Report on Trafficking in Persons 2016*, 2016, s. 64).

Szlaki przemytu ludzi wykorzystywane są także do osiągnięcia zysków z transportu innych „towarów”, jak np. środki odurzające czy broń. W 2016 roku we Włoszech w ramach działań przeciwko przemytnikom ludzi ujawniono 4,1 tony narkotyków oraz broń (*FRONTEX, Press Pack*, 2016, s. 23–28). Podczas procesu zorganizowanej grupy przestępczej działającej w Rzymie w 2015 roku ujawniono, iż mafia czerpie większe zyski z przemytu uchodźców, niż z przestępczości narkotykowej (*Mafia włoska...*, 2022). W 2017 roku włoska policja zatrzymała członków mafii Ndrangheta z Kalabrii, którzy kontrolowali działalność jednego z największych ośrodków dla migrantów we Włoszech (*Włochy: mafia prowadziła...*, 2022). Grupy z Afryki Zachodniej, działające w Europie, zajmują się również handlem narkotykami, praniem pieniędzy, oszustwami finansowymi i innymi przestępstwami międzynarodowymi (*UNODC, Global Report on Trafficking in Persons 2020*, 2022, s. 14).

Uchodźcy jako element polityki

Uchodźcy wbrew swej woli mogą być wykorzystywani jako „środek” w polityce konkretnych państw. W latach 2010–2012 władze Białorusi opracowały projekt „Operacja słuza”, którego celem było wymuszenie od Unii Europejskiej przekazania funduszy na wzmocnienie białoruskich granic. W 2021 roku, po wyborach prezydenckich uznanych zarówno przez opozycję białoruską, jak i opinię publiczną za sfałszowane oraz po incydencie związanym ze zmuszeniem do lądowania na terytorium Białorusi samolotu pasażerskiego i zatrzymaniu znajdującego się na jego pokładzie opozycjonisty Ramana Pratasiewicza, Unia Europejska podjęła odpowiednie kroki odwetowe. W reakcji prezydent Białorusi Aleksander Łukaszenka stwierdził, że nie będzie powstrzymywał ruchu migrantów przez zachodnią granicę tego kraju. Wskazuje się, że prezydent, wywołując kryzys na granicach UE, dążył w ten sposób do zmuszenia polityków zachodnich do nawiązania z nim dialogu, co miało wskazywać, że będzie on uznawany za prawowitego przywódcę Białorusi (Maziewski, 2022; Koblą, 2022). Celem działań władz białoruskich było również wywołanie kryzysu politycznego w państwach wspierających opozycję działającą na Białorusi oraz poza jej granicami (*Białoruski dziennikarz...*, 2022). W kontekście tych działań oraz fali uchodźczej związanej z inwazją Rosji na Ukrainę należy wspomnieć, iż wśród uchodźców mogą

znajdować się również funkcjonariusze służb specjalnych oraz współpracujące z nimi osoby. Celem ich uplasowania w środowiskach migrantów jest z jednej strony dążenie do rozpoznawania środowisk związanych z krajem wychodźstwa, w tym z opozycją polityczną, a także rozpracowywanie systemów bezpieczeństwa państwa, do którego przybywają uchodźcy. Mogą być oni także wykorzystywani do prowadzenia ofensywnych działań celem skompromitowania środowiska emigracyjnego oraz do wzniesienia konfliktów m.in. pomiędzy mieszkańcami kraju docelowego a uchodźcami. Stąd konieczność odpowiedniej kontroli przepływu osób przez granice państw np. w przypadku kryzysu uchodźczego związanego z wojną w Ukrainie.

Napływ uchodźców uciekających przed zagrożeniami, m.in. ekstremizmem politycznym w ich krajach, staje się dogodnym elementem programów i haseł politycznych ugrupowań skrajnie prawicowych. Egzemplifikacją takiej reakcji w środowisku politycznym w Niemczech było powstanie Alternatywy dla Niemiec (*Alternative für Deutschland*, AfD) czy ruchu PEGIDA (*Patriotyczni Europejczycy przeciwko islamizacji Zachodu*, *Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes*), które przedstawiły kryzys uchodźczy 2015 roku jako szczególne zagrożenie nie tylko o charakterze kulturowym, ale i kryminalnym. Mechanizmy związane ze strachem przed „obcymi” wykorzystywane są także w innych krajach, w tym i w Polsce (Cywiński, Katner, Ziółkowski, 2019). AfD stwierdziła w swym apelu politycznym, iż wielu obcokrajowców jest sprawcami przestępstw narkotykowych i przemocy (*Zuwanderung...*, 2022). Z kolei PEGIDA postuluje stworzenie prawa imigracyjnego opartego na zasadach uwzględniających czynniki kulturowe, ekonomiczne i demograficzne. W 2020 roku skrajna prawica upatrywała w przeludnieniu i migracji przyczyn kryzysu klimatycznego (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, 2021). Należy wskazać, iż zagadnienie migracji, migrantów i osób poszukujących ochrony międzynarodowej pojawiło się m.in. w apelach wyborczych w Polsce w 2015 oraz w 2018 roku (*Migranci*, 2018; Cywiński, Katner, Ziółkowski, 2019).

Efektom propagowania idei ksenofobicznych czy rasistowskich stają się fizyczne ataki skierowane przeciwko migrantom nie tylko w krajach UE. W listopadzie 2020 roku w Petersburgu zakończono postępowanie w sprawie ataków skrajnie prawicowych radykałów na migrantów z Azji. W tym postępowaniu skupiono dziesięć spraw karnych (*Группу националистов...*,

2022; *Юные националисты...*, 2022). W lutym 2020 roku 43-letni Niemiec zastrzelił w Hanau jedenaście osób o pochodzeniu migracyjnym. Po skontrolowaniu jego korespondencji oraz wpisów w prywatnej witrynie internetowej uznano, że działał z pobudek skrajnie prawicowych (*Verfassungsschutzbericht 2020, 2021; Angela Merkel...*, 2022). Nie brak czynów przestępnych opartych na nienawiści także w Polsce.

Z pobudek związanych z nienawiścią (ksenofobią) w 2020 roku w Niemczech odnotowano 10 240 czynów, w Polsce 826, w Szwecji 3 150, we Francji 2 672, a w Hiszpanii 1401 (*Racist...*, 2022). Ataki powodowane ksenofobią dotyczą nie tylko pojedynczych osób, ale także infrastruktury służącej udzielaniu pomocy dla uchodźców. W związku z kryzysem w 2015 roku okazało się, że uchodźcy są zagrożeni także w specjalnie tworzonych dla nich ośrodkach. Szczególne nasilenie ataków na miejsca zamieszkania migrantów odnotowano w Niemczech w latach 2015–2016. Podobna sytuacja miała miejsce w Szwecji (Marszałek-Kawa, Plecka, Hołub, 2018, s. 156). W 2019 roku miało również miejsce kilka ataków na ośrodki azylanckie dla nieletnich w Hiszpanii (*Ataki na ośrodki...*, 2022).

Rola NGO's

W kontekście współpracy z przemytnikami wskazywane są pozarządowe organizacje humanitarne, działające szczególnie we Włoszech, gdzie w kwietniu 2017 roku w prasie pojawiły się oskarżenia o taką kooperację (*Organizacje humanitarne...*, 2022). Statki należące do tych organizacji miałyby zabierać uchodźców z pokładów łodzi przemytników. O podejmowanie uchodźców z łodzi przemytników jeszcze na wodach terytorialnych Libii oskarża się m.in. organizacje *SOS Méditerranée*, *Sea-Watch*, *Save the Children*, *Migrant Offshore Aid Station Foundation* (MOAS, działa na tym obszarze już od 2014 roku), *Médecins Sans Frontières*, *Lifeline* i *Saving Lives* (Micallef, 2017, s. 57). Oprócz organizacji międzynarodowych w przewożeniu uchodźców przez Morze Śródziemne uczestniczą mniejsze organizacje pozarządowe z krajów Unii Europejskiej. W sierpniu 2017 roku organizacja *Jugend Rettet* z Niemiec, która udzieliła pomocy około 14 tysiącom osób, była podejrzewana o współpracę z libijskimi przemytnikami ludzi (Klinst, 2022). Należący do tej organizacji statek *Iuventa* został przez włoską straż przybrzeżną skierowany do

portu na Lampeduzie, gdzie został przeszukany, a członkom załogi zarzucono pomoc w nielegalnym przekraczaniu granicy i podleganie do niego podczas trzech akcji ratunkowych we wrześniu 2016 i czerwcu 2017 roku (Klinst, 2022). Uznano przy tym, iż z zebranych materiałów wynika, że organizacja ta w większym stopniu pomagała przemytnikom niż uchodźcom. Zarzuty współpracy z przemytnikami przeciwko armatorowi i organizacjom pozarządowym prokuratura w Trapani postawiła w styczniu 2021 roku. Oskarżenie dotyczyło także osób, które w 2016 oraz 2017 roku pracowały na statkach ratunkowych *Iuventa*, *Vos Hestia* i *Vos Prudence*, należących do organizacji *Jugend Rettet*, *Save The Children International* i *Médicins Sans Frontières (Italien: Anklagen..., 2022)*. Według Agencji Praw Podstawowych UE, 17 statków organizacji pozarządowych było zaangażowanych w postępowania sądowe w okresie od 2017 do czerwca 2020 roku (Lloyd-Damnjanovic, 2022).

W 2020 roku grecki minister ds. migracji Notis Mitarakis wskazał na zaangażowanie organizacji pozarządowych w pomoc migrantom oraz na ich współpracę z przemytnikami (*NGO in Greece..., 2022*). W tym samym roku zarzuty wspierania przemytu osób z Turcji na wyspę Lesbos postawiono 35 osobom związanym z niemieckimi organizacjami pozarządowymi: *Mare Liberum*, *Sea Watch*, *Watch The Med*, *Fluch & Migration e V.* (Wójcik, 2022). Natomiast służby policyjne na wyspie Lesbos informowały w lipcu 2021 roku, iż przygotowano oskarżenie wobec dziesięciu obcokrajowców, w tym czterem aktywistom NGO, zarzucając im ułatwianie nielegalnego wjazdu migrantom oraz szpiegostwo przeciwko Grecji (Kitsantonis, 2022). Według tych organizacji zarzuty im stawiane są bezzasadne. Aktywna w obszarze pomocy migrantom norweska organizacja *Aegean Boat Report* w wydanym oświadczeniu podkreślała, że

Ani Aegean Boat Report, ani żadna osoba z nim powiązana nigdy nie przemycała żadnej osoby ani przedmiotu, ani nie była zaangażowana z jakąkolwiek osobą lub grupą, która to robi. Ani Aegean Boat Report ani żadna osoba z nim powiązana nie jest zaangażowana w jakąkolwiek grupę, która to robi, ani w żadne działania związane z przemytem. Ani Aegean Boat Report, ani żadna osoba z nim powiązana nie będzie nigdy zaangażowana w jakąkolwiek działalność przemytniczą (*Aegean Boat Report, 2022*).

Animozje wśród uchodźców

Osoby szukające nowego miejsca zamieszkania zmuszone są do takiego działania przez sytuację we własnym kraju. W dużej części są to osoby przybywające z obszarów wysokiego ryzyka, które zgodnie z definicją OECD cechują się „brakiem stabilności politycznej lub represjami, słabością instytucjonalną, brakiem bezpieczeństwa, załamaniem się infrastruktury cywilnej i zakrojoną na szeroką skalę przemocą. Obszary takie często charakteryzują się powszechnym łamaniem praw człowieka oraz naruszaniem przepisów krajowych lub międzynarodowych” (*Wytyczne OECD...*, 2013, s. 13). Należy podkreślić, że kraje, z których przybywają migranci, obarczone są licznymi konfliktami na tle etnicznym czy religijnym, co implikuje powstawanie zagrożeń w państwach docelowych, gdyż możliwe jest przeniesienie wzajemnych animozji na grunt tych ostatnich.

Bardzo istotnym ze względu na kwestie społeczne oraz bezpieczeństwo migrantów są problemy z przeniesieniem konfliktów etnicznych czy religijnych do krajów docelowych. Zagadnienie to jest szczególnie ważne dla instytucji odpowiedzialnych za kontrolowanie ruchów migracyjnych oraz przyjmowanie uchodźców. Należy bowiem mieć na względzie środowisko, z którego pochodzą osoby szukające nowego miejsca do życia. Dotyczy to w szczególności takich grup jak: Turcy i Kurdowie, Czeczeni, Arabowie, sunnici czy szyici. Członkowie tych grup mogą być zagrożeni ze strony radykalnych przedstawicieli ich antagonistów.

Miejscem, w którym może dochodzić i dochodzi do konfliktów, są ośrodki dla azylantów. Spory posiadają podłoże rasistowskie. W ośrodkach dla osób ubiegających się o azyl powtarzały się ataki na czarnych Afrykanów ze strony Czeczenów (*Konflikte...*, 2022). Miejscem, w którym dochodziło do szeregu sporów, był ośrodek dla uchodźców na greckiej wyspie Lesbos (Mazzini, 2022). Na terenie nielegalnych obozów imigrantów w Calais we Francji również dochodziło do konfliktów pomiędzy uchodźcami i przedstawicielami różnych grup narodowościowych i religijnych. W 2018 roku w Cottbus doszło do konfliktu pomiędzy grupą Afgańczyków i Czeczenów (*Tschetschenen...*, 2022).

W Niemczech współegzystują Turcy i Kurdowie. Według Urzędu Ochrony Konstytucji posiadają tam wpływy zarówno Partia Pracujących Kurdystanu,

jak i radykalne, nacjonalistyczne organizacje tureckie. Obie te grupy są ze sobą silnie zantagonizowane, a spór był widoczny szczególnie w trakcie tureckiej interwencji (operacja Źródło Pokoju) w 2019 roku w północnej Syrii na obszarach zamieszkałych przez Kurdów. Kurdowie przebywający w Niemczech organizowali manifestacje w ramach protestów przeciwko tureckim działaniom. Manifestacje te nie zawsze miały charakter pokojowy, gdyż część ich uczestników atakowała także funkcjonariuszy policji (Breyton, 2022).

W Calais w 2018 roku doszło do starć między Erytrejczykami a Afgańczykami, w których uczestniczyło około 300 osób (*Walki między...*, 2022). Pomiędzy muzułmanami pochodzącymi z różnych części świata także dochodzi do konfliktów. Przed meczetem An-Nur w Miluzie we Francji doszło do starcia pomiędzy Czeczenami a Arabami z krajów Maghrebu. Rannych zostało sześć osób, interweniować musiała francuska policja wsparta posiłkami ze Strasburga (Izak, 2017, s. 108). W 2020 roku we Francji, w Dijon, starły się ze sobą grupy Czeczenów i Arabów. Według policji tłem nie były kwestie etniczne, a raczej związane ze środowiskiem przestępczym. Konflikt ten odbił się szerszym echem, gdyż Czeczeni zaangażowali w spór swoje środowisko w innych miastach (Gładysz, 2022; Serradeil, 2022). W Chociebużu w 2018 roku doszło natomiast do starć w okolicach ośrodka dla azylantów, pomiędzy Afgańczykami a Czeczenami (*Niemcy: Walki...*, 2022). Działające w Berlinie grupy przestępcze Czeczenów oraz Arabów starły się ze sobą w listopadzie 2020 roku. Berlińska policja obawiała się przyjazdu do tego miasta przedstawicieli obydwu narodowości w celu rozstrzygnięcia wzajemnego konfliktu (*Krwawy konflikt...*, 2022).

Na terenie europejskich państw docelowych przeciwko przedstawicielom wrogich grup etnicznych dokonywane są zamachy o charakterze terrorystycznym. W 2020 roku przeprowadzono serię ataków na osoby pochodzenia tureckiego w Waldkraiburgu. Ich sprawca określił się jako zwolennik Państwa Islamskiego, w wyniku jego działań sześć osób odniosło rany (*Islamismus...*, 2022). W 2016 roku dokonano ataku z wykorzystaniem urządzenia wybuchowego na świątynię społeczności Sikhów w Essen. Tu także sprawców podejrzewano o sympatyzowanie z Państwem Islamskim (*Islamismus...*, 2022).

Ofiary handlu ludźmi

Przemyt łączy się ze zgodą obu stron na udział w procederze, handel – już z przemocą czy to fizyczną, czy psychiczną i z pewnością z naruszeniem dóbr ofiary. Na miejscu w kraju docelowym lub podczas tranzytu uchodźca może stać się ofiarą handlu ludźmi. W 2017 roku w Libii powstał swoisty rynek handlu emigrantami, którzy zachęteni zostali przez przemytników do skorzystania z tranzytu przez ten kraj. Na miejscu mogli oni być sprzedani przez przemytników do pracy za 400 dolarów (*CNN: Imigranci...*, 2022).

Imigranci mogą wkleść się we współpracę ze zorganizowanymi grupami prowadzącymi przemyt, tworzącymi międzynarodowe sieci współpracy w procederze zarówno przemytu (handlu) ludźmi, jak i z wykorzystaniem tych samych kanałów przerzutowych – narkotyków oraz broni (Pływaczewski, 2009, s. 228). Wśród wszystkich stwierdzonych ofiar handlu ludźmi w Europie Zachodniej w 2018 roku 44% stanowiły ofiary wykorzystywania seksualnego, a w Europie Środkowej i Wschodniej 64% (*UNODC, Global Report on Trafficking in Persons*, 2020). W skali globalnej odsetek ten wynosi około 50% wykrytych ofiar. Według organizacji *Save the Children*, która zajęła się kwestią wykorzystywania dzieci, które przybyły jako uchodźcy do Włoch, wiele z nich było wykorzystywanych seksualnie (dziewczynki z Afryki Zachodniej) lub do przymusowego żebractwa (chłopcy z Afryki Północnej i Azji Południowej) (*UNODC, Global Report on Trafficking in Persons*, 2020).

Istotnym i powszechnym zagrożeniem jest również wyzysk ekonomiczny związany z niższym niż powszechne wynagrodzeniem, dłuższym czasem pracy, ograniczeniem ochrony i nieformalnym zatrudnieniem. Szczególnym przypadkiem jest zatrudnienie migrantów w charakterze pomocy domowej, gdzie osoby te nie tylko narażone są na wyzysk, złe traktowanie, ale także na stanie się ofiarą przestępstw na tle seksualnym.

Konieczność odpracowania kosztów podróży może też wiązać się z przymusowym podjęciem pracy (w skali globalnej jest to 38% stwierdzonych ofiar), żebractwem (1%), a nawet zmuszaniem do prowadzenia działalności przestępczej (6%) (*UNODC, Global Report on Trafficking in Persons*, 2020). Praca przymusowa jest wykonywana w rolnictwie, budownictwie, rybołówstwie, górnictwie, handlu ulicznym i służbie domowej.

Terroryzm

W trakcie kryzysu migracyjnego 2015 roku sceptycy podnosili kwestię różnic kulturowych oraz radykalizmu religijnego osób przybywających z państw o dominacji islamu oraz szczególnej aktywności ekstremistów (terrorystów) związanych z tą religią. Uciekający przed konfliktami i brakiem stabilizacji postrzegani byli jako potencjalne zagrożenie dla systemów demokratycznych. Wizerunek muzułmanina kreowany był częściowo przez pryzmat zamachów terrorystycznych dokonywanych w Europie i na świecie. Wskazywano, że ich wykonawcami byli migranci w pierwszym lub dalszym pokoleniu. Trasy nielegalnej migracji traktowano jako potencjalne zagrożenie ze strony ugrupowań terrorystycznych. Należy uznać, że ruchy ludności mogą stanowić dogodną możliwość poruszania się członków zorganizowanych grup przestępczych, w tym również grup i organizacji ekstremistycznych.

Wzmożony ruch migracyjny został zauważony przez ekstremistów z krajów, z których pochodzą uchodźcy. Zarówno Państwo Islamskie (Daesh, ISIS), jak i inne organizacje terrorystyczne musiały dostrzec szansę przedostania się do zniechęconych krajów Zachodu w sytuacji obniżonego poziomu kontroli na granicach. W 2018 roku Marco Minniti, minister spraw wewnętrznych Włoch, wskazał na możliwość znalezienia się członków ISIS wśród uchodźców, co miało być związane z klęskami ponoszonymi przez tę organizację w Syrii i Iraku (Szef MSW Włoch..., 2022). Klęska ISIS w Syrii i Iraku miała wpływ na taktykę tej organizacji w 2018 roku, jednakże jeszcze w 2016 roku Hans-Georg Maassen, szef niemieckiego kontrwywiadu cywilnego (*Bundesamt für Verfassungsschutz, BfV*), w wywiadzie dla telewizji ZDF stwierdził, że może potwierdzić, iż grupy terrorystyczne wysyłają swoich bojowników do Europy, ukrywając ich pośród uchodźców z Bliskiego Wschodu (*Niemcy przyznają...*, 2022).

Należy wskazać, że działalność tradycyjnych grup ekstremistycznych (skrajna lewica, skrajna prawica) oraz organizowane przez nie ataki terrorystyczne pozostawały bez związku z kryzysem migracyjnym w Europie. Z problemem migracji związana jest jednak działalność Narodowosocjalistycznego Podziemia (*Nationalsozialistischer Untergrund, Zwickauer Terrorzelle, NSU*) oraz zamachy dokonane przez Andersa Brevika z Norwegii w 2011 roku.

Szczególną rolę związaną z zagrożeniem pojawienia się w Europie zwolenników ekstremizmu religijnego spełniała Libia. Według Abu Arhima al-Libima, przedstawiciela ISIS, „Bóg obdarzył Libię strategiczną pozycją i olbrzymim potencjałem, z których możemy wyciągnąć wielkie korzyści. Ma długie wybrzeże i łatwy dostęp do południowych państw europejskich krzyżowców. Można ich stąd łatwo osiągnąć, nawet zwyczajną łódką (...) Z Libii do miast krzyżowców dostaniemy się byle łódką – jako nielegalni imigranci, którzy setkami ściągają do Europy” (Urzędowska, 2022). Ponadto, jego zdaniem, Libia jest również strategicznym punktem ze względu na możliwość oddziaływania na Egipt, Sudan, Czad, Niger, Algierię i Tunezję (Trauthig, 2020, s. 14). Libia była postrzegana jako dogodny punkt położony blisko atrakcyjnego szlaku migracyjnego do Europy. W 2016 roku ISIS po wyparciu z Syrty skierowało się ku Libii, jednakże w 2019 roku poniosło tu znaczne straty (Trauthig, 2020, s. 9). Warto zauważyć, że mimo stwierdzonego zinfiltrowania przez ISIS szlaków migracyjnych zaledwie nikły procent migrantów uległ indoktrynacji prowadzonej przez tę organizację (Trauthig, 2020, s. 21). Nie oznacza to, iż Państwo Islamskie nie jest zainteresowane szlakami, jak i samymi migrantami jako potencjalną bazą społeczną swych działań w Europie (Mullins, 2019). Według Interpolu w 2017 roku tylko z Tunezji przez Sycylię przedostało się 40 ekstremistów islamskich, zaś według służb niemieckich w 2018 roku z 1560 osób uznanych za bojowników islamskich 362 złożyło wnioski o azyl w Niemczech (Mullins, 2019, s. 20).

Monitoring działalności ekstremistów we Włoszech ujawnił kilka przypadków imigrantów, zwłaszcza z Maroka, Tunezji i Bałkanów Zachodnich, którzy wyrażali głębokie uczucia nienawiści do Włoch i kultury zachodniej, przyjęli ideologię ISIS i pochwalali ataki samobójcze (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, 2021, s. 54). W 2020 roku spośród dziesięciu ataków o podłożu dżihadystycznych cztery były dokonane przez obywateli Unii Europejskiej, zaś pozostałe przez osoby ubiegające się o azyl „lub jako nielegalni migranci” (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, 2021, s. 7, 42). Wśród tych, którzy powrócili z Syrii w 2020 roku, dwóch członków IS wjechało do Hiszpanii, korzystając z nielegalnej trasy migracyjnej z Afryki Północnej (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, 2021, s. 8). Należy wskazać, że pomimo wcześniejszych obaw uznano, że nie ma oznak systematycznego wykorzystywania

nielegalnej migracji przez organizacje terrorystyczne (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, 2021).

Zjawiskiem, które jest obserwowane ze szczególną uwagą przez przeciwników przyjmowania osób przybywających do Europy, jest przestępczość o podłożu kryminalnym, której sprawcami są uchodźcy. Według statystyk, marginalny procent przybywających do krajów Europy Zachodniej osób staje się sprawcami przestępstw kryminalnych. Interesującym przykładem są w tym przypadku Niemcy, gdzie w 2019 roku udział osób spoza tego kraju w ogólnej liczbie przestępstw stanowił 8% (Walburg, 2022). Przy czym największy odsetek dotyczył oszustw (15,8%) oraz czynów na tle seksualnym (15,2%) (Walburg, 2022).

Kraje wychodźstwa – „drenaż mózgów”

W kontekście kryzysu uchodźczego należy wspomnieć również o państwach, z których pochodzą osoby przybywające do Europy. Paradoksalnie, masowa emigracja, chociaż dająca możliwość ratowania życia lub polepszenia jego jakości, powoduje negatywne skutki (zagrożenia) dla kraju rodzimego. Jednym z argumentów za przyjmowaniem imigrantów do państw europejskich było podkreślanie korzyści dla państw Europy, płynące z zasilenia w ten sposób rynków pracy wysoko wykwalifikowanymi pracownikami. To jednak oznacza, że w krajach pochodzenia tych kadr zabraknie, a działania związane z zachęcaniem ich do przyjazdu do innego kraju jest związane z „drenażem mózgów” (drenażem zawodów). W tym kontekście oczekiwane pozytywne skutki ekonomiczne (wzmocnienie potencjału pracowniczego) mogą negatywnie odbić się na krajach pochodzenia. Należy zwrócić również uwagę na skutki demograficzne, zarówno dla państw docelowych, jak i pochodzenia. Przeciwnicy przyjmowania migrantów podkreślają zagrożenie związane z możliwościami rozrodczymi przybyłej grupy i możliwością zdobycia demograficznej przewagi w krótkim czasie przez tę grupę. Jednakże w krajach pochodzenia ten proces może być także odbierany negatywnie, gdyż opuszczenie kraju przez osoby względnie młode, a więc w wieku rozrodczym, może wywierać negatywny wpływ na bezpieczeństwo demograficzne. Rozłąka z rodzinami pozostawionymi w kraju pochodzenia również może mieć

negatywne skutki społeczne (Kawczyńska-Butrym, 2009, s. 66–69; Lubiewski, 2016, s. 81).

Zmierzając ku lepszej przyszłości w innych krajach, uchodźcy są zatem narażeni na szereg niebezpieczeństw, zarówno w trakcie przeprawy, jak i już po przybyciu do upragnionego miejsca. Zagrożenia i problemy pojawiają się w krajach wychodźstwa, tranzytu i docelowych. Uznać należy, że mimo zagrożeń dążenie do zamieszkania w krajach „bezpiecznych” będzie trwało nadal, gdyż kalkulacja związana z ryzykiem pozostawania we własnej ojczyźnie wymusza ruchy migracyjne. Warto zauważyć, że wskazane zagrożenia stanowią jednocześnie wyzwania dla państw docelowych, których instytucje – zarówno pomocy społecznej, jak i bezpieczeństwa – muszą brać pod uwagę specyfikę zjawiska związanego z kryzysem uchodźczym. Muszą zatem być tworzone odpowiednie narzędzia prawne i instytucjonalne, których celem będzie neutralizacja zagrożeń związanych z kryzysami uchodźczymi. Z powyższych rozważań wynika, iż wyartykułowana we wstępie hipoteza, w świetle której dążenie osób ku obszarowi bezpieczeństwa związane jest z wielorakimi zagrożeniami zarówno dla nich samych, jak i dla otoczenia, została pozytywnie zweryfikowana. Ponadto należy stwierdzić, że zagadnienie migracji stanowi obecnie bardzo złożony problem, którego rozwiązanie znajduje się w gestii szeregu podmiotów zarówno państwowych, jak i o charakterze pozarządowym.

DR HAB. ADAM HOŁUB, PROF. UMK

Katedra Bezpieczeństwa Narodowego
Instytut Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ul. Batorego 39L, 87–100 Toruń
adam.holub@umk.pl

DR BEATA TOMASZEWSKA-HOŁUB

Katedra Socjologii
Instytut Nauk Politycznych
Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ul. ks. F. Szrajbera 11, 10-007 Olsztyn
bethol@wp.pl

Bibliografia

- Aegean Boat Report* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://aegeanboatreport.com/2021/07/21/3633/>.
- Angela Merkel o atakach w Hanau: „Rasizm jest trucizną, nienawiść jest trucizną” (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.dw.com/pl/angela-merkel-o-atakach-w-hanau-rasizm-jest-truczina-nienawisc-jest-truczina-%C4%85-nienawisc-%C5%9B-%C4%87-jest-truczina-%C4%85/a-52449823>.
- Ataki na ośrodki dla uchodźców w Hiszpanii (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.wnp.pl/parlamentarny/wydarzenia/ataki-na-osrodki-dla-uchodzcow-w-hiszpanii,37891.html>.
- Białoruski dziennikarz: „Operacja Śluza” ma wywołać kryzys w krajach, które wspierają białoruską opozycję (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8232090,operacja-sluza-bialorus-dziennikarz-panstwa-wspierajace-bialoruska-opozycje.html>.
- Breyton, R. (2022, 22 maja). *Konflikte zwischen Türken und Kurden brechen wieder auf*. Pobrane z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article201951354/Tuerken-und-Kurden-Konflikte-in-Deutschland-brechen-wieder-auf.html>.
- CNN: *Imigranci w Libii sprzedawani za 400 dolarów* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.rp.pl/przestepczosc/art2304591-cnn-imigranci-w-libii-sprzedawani-za-400-dolarow>.
- Corbannel, A. (2022, 28 kwietnia). *A (Very) Cold War on the Russia-Norway Border*. Pobrane z: <https://foreignpolicy.com/2015/11/20/a-very-cold-war-on-the-russia-norway-border-syrian-refugees-bicycles/>.
- Cywiński, P., Katner, F., Ziółkowski, J. (2019). *Zarządzanie strachem. Jak prawica wygrywa debatę publiczną w Polsce*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Detections of illegal border-crossings statistic* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>.
- European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021* (2021). European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.
- FRONTEX. *Press Pack* (2016). Warszawa.
- Global Report on Trafficking in Persons 2016* (2016). New York: United Nations.
- Gładysz, M. (2022, 22 maja). *Zamieszki we Francji. Walki uliczne między Czeczenami, arabskimi bandami i policją!* Pobrane z: https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-zmieszki-we-francji-walki-uliczne-miedzy-czeczenami-arabskim,nId,4557144#-crp_state=1.
- Handel ludźmi i przemyt migrantów – wykorzystywanie ludzi szukających lepszego życia* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <https://www.unic.un.org/pl/przestepczosc/handel.php>.

- Islamismus und islamistischer Terrorismus. Anschläge in Deutschland (seit 2015)* (2022, 22 maja). Pobrane z: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/islamismus-und-islamistischer-terrorismus/zahlen-und-fakten/zahlen-und-fakten_node.html#doc678982bodyText5.
- Italien: Anklagen gegen Iuventa und andere seenotrettungscrews fallenlassen!* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.amnesty.de/allgemein/pressemitteilung/italien-anklagen-gegen-iuventa-fallenlassen>.
- Izakm K. (2017). Ograniczenia i problemy w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości imigrantów w Europie. *Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, 2(17), ss. 104–137.
- Kawczyńska-Butrym, Z. (2009). *Migracje. Wybrane zagadnienia*. Lublin: UMCS.
- Kitsantonis, N. (2022, 22 maja). *Greece Accuses Aid Groups of Helping Smugglers of Migrants*. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/2021/07/30/world/europe/greece-migrants-aid-groups.html>.
- Klinst, M., Lobenstein, C. *Retter oder Schlepper?* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.zeit.de/2017/33/jugend-rettet-migranten-schmuggel-anschuldigung>.
- Kobla, M. (2022, 22 maja). *Na czym polega operacja „Śluza”? „Łukaszenko nie ma planu B”*. Pobrane z: <https://dziendobry.tvn.pl/gorace-tematy/uwaga-tvn-na-czym-polega-operacja-sluza-5519977>.
- Konflikte in Flüchtlingsunterkünften: Wann die Gewalt eskaliert* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.sueddeutsche.de/leben/konflikte-in-fluechtlingsunterkuenften-wann-die-gewalt-eskaliert-1.2668094>.
- Krwawy konflikt arabskich i czeczeńskich gangów w Berlinie. „Pokój” negocjuje bokser* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/krwawy-konflikt-arabskich-i-czeczenskich-gangow-w-berlinie-pokoj-negocjuje-bokser/71tp2ky>.
- Lloyd-Damnjanovic, I. (2022, 22 maja). *Criminalization of Search-and-Rescue Operations in the Mediterranean Has Been Accompanied by Rising Migrant Death Rate*. Pobrane z: <https://www.migrationpolicy.org/article/criminalization-rescue-operations-mediterranean-rising-deaths>.
- Lubiewski, P. (2016). *Nielegalna imigracja. Zagrożenia bezpieczeństwa*, cz. 1. Szczytno: Wyższa Szkoła Policji.
- Mafia włoska przejęła przemyt i opiekę nad imigrantami* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <http://www.fronda.pl/a/mafia-wloska-przejela-przemyt-i-opieke-nad-imigrantami%2C91549.html>.
- Marszałek-Kawa, J., Plecka, D., Hołub, A. (2018). *Social Security. Selected Aspects*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Marszałek-Kawa, J., Plecka, D. (red.). (2018). *Leksykon wiedzy politologicznej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Maziewski, Ł. (2022, 28 kwietnia). „Przemyt ludzi oplaca się bardziej niż narkotyki”. *Co się dzieje na granicy?* Pobrane z: <https://www.o2.pl/informacje/przemyt-ludzi-oplaca-sie-bardziej-niz-narkotyki-co-sie-dzieje-na-granicy-6675753230256960a>.
- Mazzini, M. (2022, 22 maja). *Lesbos znów jest wyspą chaosu*. Pobrane z: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1944240,1,lesbos-znow-jest-wyspa-chaosu.read>.
- Micallef, M. (2017). *The Human Conveyor Belt: trends in human trafficking and smuggling in post-revolution Libya, Global Initiative against Transnational Organized Crime*. Genewa: Global Initiative against Transnational Organized Crime.

- Migracja: szlaki wschodni, środkowy i zachodni – infografika* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/migration-flows/>.
- Migranci, uchodźcy i ksenofobia w kampanii wyborczej 2018 – raport z monitoringu* (2018). Warszawa: Helsińska Fundacja Praw Człowieka.
- Mullins, S. (2019). *Jihadist Infiltration of Migrant Flows to Europe: Perpetrators, Modus Operandi and Policy Implications*. London: Palgrave Pivot.
- NGO in Greece reacts to migrant trafficking accusations* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.infomigrants.net/ar/post/29045/ngo-in-greece-reacts-to-migrant-trafficking-accusations>.
- Niemcy przyznają: Terrorysty wśród uchodźców. „Popelniliśmy błąd”* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://infosecurity24.pl/niemcy-przyznaja-terrorysty-wsrod-uchodzcow-popelnilismy-blad>.
- Niemcy: Walki uliczne pomiędzy imigrantami. Kilkanaście osób zostało rannych* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.tvp.info/37626684/niemcy-walki-uliczne-pomiedzy-imigrantami-kilkanascie-osob-zostalo-rannych>.
- Nilsen, T. (2022, 28 kwietnia). *Migrants via Russia discover new Arctic Route to Europe*. Pobrane z: <https://thebarentsobserver.com/ru/node/176>.
- Operacja Śluza. Co naprawdę się dzieje na polsko-białoruskiej granicy* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <http://waidelotte.org/operacja-sluza-co-naprawde-sie-dzieje-na-polsko-bialoruskiej-granicy/>.
- Organizacje humanitarne pomagają przemytnikom z Libii – włoski prokurator* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://euroislam.pl/organizacje-humanitarne-pomagaja-przemytnikom-z-libii-erloski-prokurator/>.
- Pływaczewski, W. (2009). *Relacje pomiędzy zjawiskiem nielegalnej imigracji a przestępczością oraz innymi przejawami zachowań patologicznych w różnych ich postaciach*. W: M. Zdanowicz (red.). *Polska w Schengen* (209–229). Białystok: Temida 2.
- Racist and xenophobic hate crime* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://hatecrime.osce.org/racist-and-xenophobic-hate-crime>.
- Ratownictwo na morzu i walka z przestępczością* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-migration-policy/saving-lives-at-sea/>.
- Serradeil, R. (2022, 22 maja). *Violences à Dijon: ce que l'on sait sur les affrontements entre Tchétchènes et dealers*. Pobrane z: <https://www.ladepeche.fr/2020/06/15/violences-a-dijon-ce-que-lon-sait-sur-les-affrontements-entre-tchetchenes-et-dealers,8933446.php>.
- Szef MSW Włoch przyznaje: W łodziach z imigrantami mogą przyplwać bojownicy ISIS* (2022, 22 maja). Pobrane z: <http://www.fronda.pl/a/szef-msw-wloch-przyznaje-w-lodziach-z-imigrantami-moga-przyplywac-bojownicy-isis,108441.html>.
- Trauthig, I.K., (2020). *Islamic State in Libya: From Force to Farce?* London: ICSR King's College.
- Tschetschenen aus Cottbus erheben schwere Vorwürfe gegen die Polizei* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article178645580/Nach-Streit-in-Asylunterkunft-Tschetschenen-aus-Cottbus-erheben-schwere-Vorwurfe-gegen-die-Polizei.html>.

- UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons 2020* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf.
- Urzędowska, M. (2022, 22 maja). *Kalifat: wtargniemy do Europy jako emigranci*. Pobrane z: http://wyborcza.pl/1,76842,17429589,Kalifat__wtargniemy_do_Europy_jako_imigranci.html.
- Verfassungsschutzbericht 2020* (2022, 22 maja). Pobrane z: https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2021-06-verfassungsschutzbericht-2020.pdf?__blob=publicationFile&v=8.
- Walburg, Ch. (2022, 22 maja). *Migration und Kriminalität – Erfahrungen und neuere Entwicklungen*. Pobrane z: <https://www.bpb.de/themen/innere-sicherheit/dossier-innere-sicherheit/301624/migration-und-kriminalitaet-erfahrungen-und-neuere-entwicklungen/#%E2%80%9E08%E2%80%9C>.
- Walki między imigrantami w Calais, 4 ciężko rannych* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://euroislam.pl/walki-miedzy-imigrantami-w-calais-4-ciezko-rannych/>.
- Włochy: mafia prowadziła jeden z największych ośrodków dla imigrantów. Aresztowano 70 osób* (2022, 28 kwietnia). Pobrane z: <https://www.pch24.pl/wlochy--mafia-prowadzila-jeden-z-najwiekszych-osrodkow-dla-imigrantow--aresztowano-70-osob,51632,i.html>.
- Wójcik, J. (2022, 22 maja). *NGO przemycają imigrantów i szpiegują greckie służby*. Pobrane z: <https://euroislam.pl/ngo-przemycaja-imigrantow-i-szpieguja-greckie-sluzby/>.
- Wytuczne OECD dotyczące należytej staranności w zakresie odpowiedzialnych łańcuchów dostaw minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka* (2022, 22 maja). Pobrane z: <http://dx.doi.org/10.17S7/97S92641S5050-en>.
- Zuwanderung. Asyl* (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.afd.de/zuwanderung-asyl/>.
- Группу националистов будут судить в Петербурге за нападения на мигрантов (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.interfax.ru/russia/738825>.
- Юные националисты за серию нападений на мигрантов в Петербурге отделались легким испугом. В колонию поедут лишь трое из десяти (2022, 22 maja). Pobrane z: <https://www.fontanka.ru/2021/05/21/69927416/>.